

10825
17a K. C 2372
- 11788 -

LICZBA GŁÓW ŻYDOWSKICH

W KORONIE

Z TARYF ROKU 1765.

WYDALI

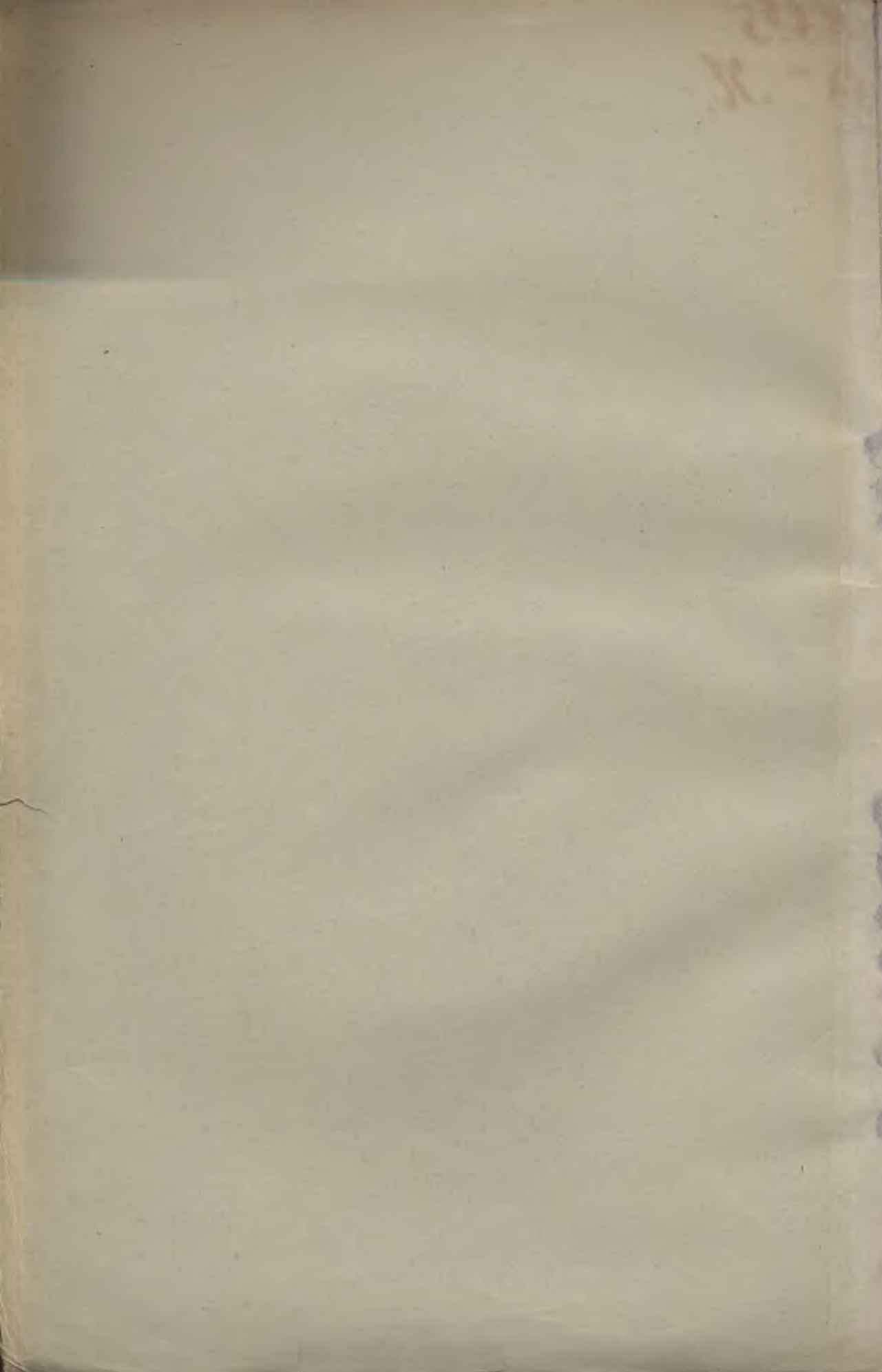
JÓZEF KLECZYŃSKI I FRANCISZEK KLUCZYCKI.

KRAKÓW.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1898.

- 11388 -

LICZBA GŁÓW ŻYDOWSKICH

W KORONIE

Z TARYF ROKU 1765.

WYDALI

JÓZEF KLECZYŃSKI I FRANCISZEK KLUCZYCKI.

KRAKÓW.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1898.

Osobna odbitka z Archiwum komisji historycznej. T. VIII.

31

2011-03-11

B2 57077
643 101 111

C-2373

LICZBA GŁÓW ŻYDOWSKICH W KORONIE

Z TARYF ROKU 1765.

Wydali

JÓZEF KLECZYŃSKI I FRANCISZEK KLUCZYCKI.

W Polsce zaprowadzone było pogłównie żydowskie niewątpliwie już od XVI wieku. Do tego pogłównego bywały przedsiębrane popisy żydów, nie prowadziły one jednak do poznania całej ludności żydowskiej, gdyż żydzi umieli się wymigać od podatku i ukrywać od popisów. Zeznania o liczbie głów gminy żydowskiej robili sami żydzi stwierdzając swe zeznania przysięgą, jak to było w Polsce zwyczajnym sposobem zabezpieczenia dochodów skarbu publicznego. Skarżono się już od początku na nierzetelność zeznań i wcześniej zamiast liczenia żydów wchodzono w układy ryczałtowe ze starszyzną żydowską, a zwyczaj ten w XVII wieku przybrał tak stanowczą przewagę, że już od r. 1658 w uniwersałach poborowych oznaczono stałą kwotę podatku, i tę parokrotnie podnoszono, ale zupełnie zaniechano spisów¹⁾. Dopiero w r. 1764 uchwalono przeprowadzić spis żydów i wydana została konstytucya o pogłównem żydowskiem, która nakazała przeprowadzić dokładne spisy i przedsięwzięła środki do ściślejszego wykonania tego postanowienia. Spis dokonany w początkach 1765 r. istotnie znacznie podniósł podatek, wykazał zatem większą ilość żydów. Następnie jednak nie powtarzał się, jak to było postanowiono, a oznaczenie liczby żydów w późniejszym czasie u Łoyki lub u Büschinga znowu podaje cyfry ludności żydowskiej o wiele niższe od dat z r. 1765; widocznie zatem żydzi potrafili znowu potem uchylić się w znacznej części od podatku.

¹⁾ Por. moje Spisy ludności w Polsce, str. 4 i 5.

Spisy te nie były zupełnie nieznanne. Komisya Historyczna ogłosiła już w VI tomie swego Archiwum wykazy z ziemi lwowskiej i powiatu żydaczowskiego w sprawozdaniu p. Bostla, współcześnie ogłasza podany przez p. Czuczynskiego spis żydów z województwa krakowskiego. Niniejsze zestawienie podaje natomiast odpis sumaryczny spisu żydów z całej Korony. Księga, w której odpis zawiera się, pochodzi z XVIII wieku, jest zatem współczesną. Rękopis obejmuje wykaz bardzo dokładny »kwarty ze starostw i królewskich ziem koronnych z lustracji 1765 r.«, po niej idzie spis żydów z 1765 r. w Koronie¹⁾, a dalej wykaz kwarty W. Ks. Litewskiego po której nie przychodzi jednak wykaz żydów na Litwie. Księga dawniej należała do biblioteki w Wilanowie, dziś jest częścią biblioteki Krzeszowickiej, ale o pochodzeniu jej i dawniejszych właścicielach nic bliższego nie wiadomo.

Konstytucya z r. 1764 p. t. Podgłównie żydowskie²⁾, która postanowiła, że ma się odbyć spis ludności żydowskiej, przepisała szczegółowo sposób przeprowadzenia spisu. Rezultat ogólny tej operacji przeprowadzonej w Koronie został odpisany w rękopisie, jaki mamy przed sobą, a poniżej zamieszczamy wierny odpis z księgi, zachowując jej pisownię i błędy, wprowadzając tylko niektóre skrócenia. Nawet pozostawiamy podział na województwo Poznańskie i ziemię Wschowską tak, jak księga podaje, chociaż widocznie wypisywano tu miejscowości alfabetycznie i to, co się zmieściło na jednej stronie, zesumowano jako województwo Poznańskie, a resztę na drugiej stronie zatytułowano i zesumowano pod nazwą ziemi Wschowskiej. Sumy w oryginale są jedynie dla województwa Poznańskiego i ziemi Wschowskiej, inne sumy są teraz porobione. Końcowa tabelka powstała ze sum częściowych i z naszymi sumami zgadza się z wyjątkiem 4 wypadków. Z tych tylko w województwie Podolskiem jest różnica o 300 osób, pochodząca prawdopodobnie stąd, że w powiecie Latyczewskim w Międzyborzu była podana pierwotnie liczba głów 2339, potem poprawiono na 2039, i tej poprawki zapewne w sumie nie uwzględniono. W województwach Kalińskim i Braclawskim różnice o 8 i 10 mogą pochodzić z przepisania się, gdy między 8 a 0 według pisowni XVIII wieku często trudno odróżnić, a różnica o jedną dziesiątkę także może być przypadkową. Pozostaje różnica w woj. Kijowskiem o 57 głów, trudniejsza do zrozumienia, wobec dokładnego dodawania, jakie można stwierdzić w innych województwach.

Porywnyując liczbę żydów w pracach pp. Bostla i Czuczynskiego z naszymi wykazami wszędzie znajdujemy prawie zupełną zgodność co potwierdza ścisłość odpisu. Nawet kiedy w pow. Lelowkim w sumaryuszu

¹⁾ Pełny tytuł tej części rękopisu wypisany na oddzielnej stronie brzmi: »Liczba głów żydowskich z taryf roku 1765 z mocy prawa odprawionych przez województwa summariatim wypisana».

²⁾ Volumina legum wyd. Ohryzki VII str. 26 nst. Konstytucya ta dobrze streszczona u Bostla.

p. Czuczynskiego jest zanotowane, że arendarz z Wygiełzowa nie stawił się, u nas jest obok Lelowa i Kromołowa dodatek: *accessit* arendarz z Wygiełzowa 7 osób, i zrobiona druga suma ludności o 7 osób wyższa. Tak samo przy wsi Łosie pow. Sandecki. Opuszczone w sumaryuszu ziemi Lwowskiej Pomorzany i Dunajów znajdują się w naszym wykazie w tych sumach, jakie odnalazł p. Bostel, prócz tego jest u nas podanych karaimów w Kuliczku wie 55, a w Wybranówce żydów 166 zamiast 250 czyli mniej o 84, jak o tem wzmiankuje p. Bostel. Krakowiec u nas jest podany przy ziemi Przemyskiej i to z liczbą żydów 462, kiedy p. Bostel ma go w ziemi Lwowskiej z liczbą 445, a z niemowlętami 464. W preliminarzu budżetu w Voluminach legum podatek w Koronie na podstawie spisu podany 859.312 złp. a że podatek wynosił 2 złote od głowy, za podstawę rachunku służyła cyfra 429.656, tylko o 202 głowy niższa od sumy rękopisu, a o 69 wyższa od naszej po wprowadzeniu powyżej zaznaczonych poprawek.

Liczba ludności żydowskiej ze spisu r. 1765 jest jeszcze z pewnością niższą od rzeczywistej, gdyż spisy szczególnie dawniejsze nie potrafiły objąć całej ludności, a tem więcej, kiedy od spisu zależał podatek. P. Bostel podaje, że w Wybranówce spis wykazał 250 osób, a w inwentarzu jak i u nas wpisano 166, wyraźnie, aby umniejszyć podatki. Prócz tego spis liczył tylko osoby po nad rok życia mające, gdyż do roku niemowlęta były wolne od podatku. W niektórych miejscach liczono jednak oddzielnie niemowlęta.

W ziemi Lwowskiej w 6 kahałach nie podano niemowląt. Ludność żydów tam gdzie niemowlęta liczono wynosiła 31.584 powyżej roku, 1741 do roku czyli razem 33.325 głów, co czyni niemowląt do roku prawie dokładnie 5.2%.

W województwie Krakowskim niemowlęta podane są w powiatach krakowskim i proszowskim, księskim, lelowskim, oraz w Zatorze i Oświęcimie. W tym obrębie na 11.967 żydów powyżej roku jest 677 do roku; czyli z sumy ogólnej 12.644 przypada na dzieci do roku 5.35%.

W obu więc razach niemowlęta do roku stanowią więcej niż 5% ludności. Jest to procent bardzo duży. W Austrii według spisu 1890 r. na ludność roczną przypada 3% ludności, a w Galicyi 3.6%. Prawdopodobnie zatem starano się i starsze dzieci zaliczać do rocznych aby nie płacić od nich podatku. Ponieważ ten sam interes musiał wszędzie działać równie silnie, zatem nie będzie przesady, jeżeli na roczne dzieci przyjmiemy takie powiększenie, jakie wypada tam, gdzie są liczone; procent ów będzie należało przyjąć nieco wyżej ze względu, żeśmy go liczyli do ogólnej sumy ludności, a wypada go liczyć do ludności branej bez niemowląt. Stosunek ten dla ziemi Lwowskiej wypada nieco po nad 5.5% dla Krakowskiego prawie 5.7% czyli przeciętnie 5.6%. Na 429.587 żydów wyżej roku przypaśćby powinno zatem niemowląt do roku 24.055, czyli ogólna liczba żydów w Koronie w r. 1765 powinna była wynosić 453.642 głów — według po-

wyższych podstaw obliczenia. Na Litwie według podatku z Vol. leg. miało być żydów 157.649, a dodawszy roczne dzieci według obrachowania 8.288 razem 166.477. Ogół żydów w Koronie i Litwie wypada zatem około 620.000 głów.

LICZBA GŁÓW ŻYDOWSKICH w Koronie znajdujących się.

W Woiewodztwie Poznańskim.

	Liczba głów		Liczba głów
W mieście Babimost Synagogi	206	W mieście Murowana Goslina	111
» Broiec communittis do Babimostu	55	» Oborniki Sy.	231
» Czarnkow z Ryczy- wołem	489	» Obrzysko Sy.	195
» Czempin Sy.	86	» Osieczna Sy.	239
» Człop Sy.	234	» Piła Sy. z miastem Jastrow	411
» Freydlanek Sy.	877	» Pniewy Sy.	201
» Grodzisko Sy.	812	» Poznan Sy.	1951
» Iutrosin communittis z Dublin	115	» Rawicz Sy.	563
» Kargowa Sy.	289	» Restarzew commu- nittis	52
» Leszno z Bojanowem Synagoga	4743	» Rogozno Sy.	386
» Lwowek Sy.	336	» Samowa Sy.	79
» Międzychod Sy.	236	» Sierakow Sy.	119
» Międzyrzec Synago- gi z wsiami	1077	» Skwirzyna S.	492
		In Summa	14585

W ziemi Wschowskiej.

W mieście Szlichtyczkow Sy.	80	W mieście Wałecz Sy. z wsiami	642
» Szrem Sy.	327	» Wieluń Sy.	686
» Stęszew communit.	55	» Wolsztyn Sy.	371
» Szwarzęc Sy.	1024	» Wronki Sy. z wsiami	483
» Samotuły Sy.	494	» Wschowa Sy.	301
» Trzcianka Sy.	338	» Zbąszyn Sy.	89
» Trzciel Sy.	223	In Summa	5328
» Tuczno Sy.	215		

W Województwie Kaliskim.

	Liczba głów		Liczba głów
Powiat Kaliski.		Miasto Krotoszyn	1524
Miasto Kalisz z parafiami	702	» Żerkow	76
» Kozmin	271		<u>3490</u>
» Ostrow	266	Powiat Kcyński.	
» Zduny	49	Miasto Kcynia	361
» Odolanow	18	» Chodzież	644
» Koźminek	225	» Gołancza	193
» Karmin	96	» Margonin	316
» Stawiszyn	91	» Łabiszyn	364
» Raszkw	8	» Barcin	50
	<u>1726</u>		<u>1928</u>
Powiat Koniński.		Powiat Gnieźnieński.	
Miasto Konin	133	Miasto Gniezno	251
» Koło	256	» Działyń	104
» Russocice	57	» Witkow	354
» Golina	142	» Skoki	372
» Kleczew	262	» Września	436
» Wilczyn	39	» Czerniejow	20
» Rychwał	102	» Żydów	33
	<u>991</u>		<u>1570</u>
Powiat Pызdrski.		Powiat Nakielski.	
Miasto Pызdry z parafiami	452	Miasto Mrocza	105
» Jarocin	282	» Krajenka	254
» Kobylin	139	» Dębrzno	308
» Nowe Miasto	146	» Granowo	97
» Jaroczew	85	» Złotowo	1027
» Pogorzal	32	» Lendyczek	52
» Borek	200	» Łobzenica	572
» Kurnik	381	» Sempelborg	553
» Zaniemiśle	37	» Nakło	56
» Miłosław	136		<u>3024</u>

W Województwie Sieradzkim.

Synagoga Łaska z parafiami	1588	Synagoga Piotrkowska z paraf.	1107
» Wąrtska z paraf.	362	» Koniecpolska z paraf.	733
» Dobrska z paraf.	380	W mieście Kamińskiego do Przed-	
» Błaszowska z paraf.	310	borza	25
» Lutomirska z paraf.	445		<u>4950</u>

W ziemi Wieluńskiej.

	Liczba głów		Liczba głów
Synagoga Działoszyńska z paraf.	1956	Accedit starostwo Grabowskie	
» Kempińska	879	ad mentem Dekretu wyli-	
» Bolesławska z paraf.	96	kwidowane	45
			<u>2976</u>

W Województwie Krakowskim.

Miasto Kazimierz przy Krakowie z paraf.	3710	Miasta 2. Pilca y Ogrodzieniec	606
Miasta 2. Olkusz i Trzebina z paraf.	396	Miasto Szczekociny	520
Miasto Chrzanow z paraf.	327	Miast 4. Żarki, Mrzygłód, Olsz-	
Miasta Nr. 2. Będzin i Modrzejow z paraf.	515	sztyn y Włodowice	<u>893</u>
Miasto Działoszyce z paraf.	651		<u>3215</u>
	<u>5599</u>		
		Xięstwo Zatorskie.	
Powiat Xięski.		Miasto Zator	92
Miasto Żarnowiec z paraf.	355		
Miast Nr. 5. Wodzisław, Oksza, Siensko, Proszowice, Słomniki	1638	Xięstwo Oświęcimskie.	
Miasto Wolbrom	303	Miasta 2. Oświęcim y Biała	765
	<u>2296</u>		
		Powiat Sandecki.	
Powiat Lelowski.		Kahał Sandecki z paraf.	1361
Miasta 2. Lelow i Kro-	468	Accedit wieś Łosie	<u>7</u>
mołow			1368
Accessit Arendarz z Wy-	7		
gielczowy	475	Powiat Czcchowski y Szczerzecki.	
Miasto Nakło	98	Kahał Wiśnicki z paraf.	2385
Miasta 2. Janow y Częstochowa	623		
		Powiat Biecki.	
		Kahał Żmigrodzki	1926
		» Dukielski	806
		» Bobowski	<u>218</u>
			2950

W Województwie Sandomirskim.

Powiat Sandomirski.		Miasto Rozwadow z paraf.	368
Miasto Sandomierz z paraf.	801	» Baranow z paraf.	435
» Staszów z paraf.	776	» Ulanow z paraf.	848
» Opatow z paraf.	2034	» Dzikow z paraf.	569
» Połaniec z paraf.	648	» Ożarów z paraf.	1047
» Ostrowiec z paraf.	904	» Klimontow z paraf.	858
» Tarłów z paraf.	610	» Mielec z paraf.	914

	mężczyzn	kobiet
Z przeniesienia	39.651	40.372
W powiatach chłopów <i>w gminach</i> u panów za czynszem dożywotnim	245	244
» » u panów bez opłaty do wybrania sumy zapłaconej	704	675
» » <i>w starostwach</i> , w zarządzie skarbu	1.974	1.830
» » w dzierżawie pięcioletniej	5.019	4.575
» » » dożywotniej	1.343	1.268
» » do spłaty oznaczonej (до указа сплатежи)	775	689
» » bez opłaty do wybrania sumy zapłaconej	6.779	6.179
» » <i>pańskich</i>	260.790	245.836 ¹⁾
» » cyganów pańskich	167	173
» » mieszczzańskich	703	689
» » duchowieństwa	10.077	10.393
» » jezuickich	3.108	2.758
Ogółem ludności	331.335	315.681

Ciekawe to, szczegółowo i dobrze zesumowane zestawienie wykazuje bez szlachty i duchowieństwa ludność namiestnictwa Mohylewskiego na 647.016 osób, a z tych w miastach mężczyzn 23.112, kobiet 25.035 = 48.147, albo prawie 7,3% ludności. W tej liczbie w miastach żydów 32.809, czyli $\frac{2}{3}$ ludności miast, a 5,07 ogółu ludności. Na wsiach żydów nie podano.

Ponieważ ludność podatkowa Mohylewskiego namiestnictwa w 12-cie lat po rozbiore wynosić miała 647.016, w części nowonabytej gubernii Pskowskiej 1776 r. mężczyzn 288.732, podwoiwszy więc ostatnią cyfrę dla otrzymania całej ludności, będziemy mieli 577.464 osób, czyli w całym kraju, który przez pierwszy rozbiór dostał się Rosyi około 1,224.480 osób, prócz szlachty i duchowieństwa ²⁾.

W Wilnie istnieją dwa zbiory naukowe: biblioteka publiczna, posiadająca rękopisy, i archiwum centralne dawnych aktów. Biblioteka wydała opis rękopisów w niej zawartych w bardzo cennej publikacji: »Описание рукописнаго отдѣленія Виленской публичной библиотеки«, dwa zeszyty, wydane w latach 1895 i 1897. Publikacja podaje dokładnie treść rękopisów i przez to nadzwyczaj ułatwia poszukiwania. Rękopisy niezamieszczone

¹⁾ Pomiedzy włościanami pańskimi liczono raskolników mężczyzn 1.731, kobiet 1.543.

²⁾ Nie znając wzrostu ludności, nie przeprowadzam redukcji i mniemam, że ta z życia wzięta cyfra zbliża się więcej do prawdy, niż zredukowana na samowolnej podstawie.

jeszcze w publikacji, są jednak skatalogowane z tą samą starannością i były mi również uprzejmie udzielone do przejrzania.

Z przedmiotu moich poszukiwań znalazłem rękopis zatytułowany: Protokół dymów z ludnością poddańczą i żydowską w województwie Nowogrodzkim znajdujący się z woli Prześwietnych sejmujących stanów przez komisarzów tegoż województwa, podług wydanego od Prz. Komisji skarbowej litewskiej szematu, w r. 1789 spisany. Księga obejmuje opisy dymów i ludności parafiami i wsiami, a to według następującej głowy:

D Y M Y													Nazwisko dóbr z wyrazem miast, dworów i wsiów, parafie
w miastach i miasteczkach								Dworne, funduszowe dóbr i folwarków oznaczające	we wsiach			komput dymów	
klasztery	pałace	kamienice	dworci	wiczne czyli karczny	prywatne	gruntowe	ogrodowe		chatupniki	gruntowe	ogrodowe		

(c. d.) L U D N O Ś Ć											Komput ludności oboja płci
od lat 1 do 16		od lat 16 do 30		od lat 30 do 45		od lat 45 do 60		od lat 60 starszy			
płeć męska	płeć niewie- ścia	m.	n.	m.	n.	m.	n.	m.	n.		

Wykazy są zatem szczegółowe i w ludności odróżniają płeć i pięć kategorii wieku systematycznie ułożonych. Przepis tego samego roku dla Polski nie odróżniał tych kategorii wieku, był więc mniej praktycznym.

Dymy podane są przy każdej miejscowości, ludność przy niektórych miejscowościach nie znajduje się, jakby była pominięta. Żydzi zawsze są podawani oddzielnie.

Na ostatniej stronie rękopisu jest suma ogólna spisów parafij, zaopatrzona datą 28 octobra 1789 r. i dopiskiem: takową lustracyę dymów w województwie Nowogrodzkim znajdującą się, podpisujemy — Adam Wojniłowicz, podkomorzy nowogrodzki.

Przy bliższem rozpatrzeniu okazuje się jednak, że spis ten obejmuje sam powiat Nowogrodzki z t. z. Księstwem Stuckiem, ale nie obejmuje powiatów Słonimskiego i Wołkowyskiego, stąd ludność jest niższą, niż ją podał Moszyński według obliczenia z liczby dymów. Jest to jednak jedyny dotychczas spis z epoki Sejmu czteroletniego, dotyczący Litwy. Suma podana na ostatniej stronie wykazuje następujące dane:

Komput ogólny dymów oraz ludności chrześcijan i żydów, komisji wojewódzkiej podany r. 1789:

	Dymy	Chrześcijan	Żydów	Suma moja
W parafii Nowogrodzkiej	1.462	6.711	508	7.219
» Wsielubskiej	836	4.209	210	4.419
» Nichniewickiej	1.923	9.713	233	9.946
» Siennieńskiej	1.181	6.239	50	6.289
» Horodyskiej i Woronczańskiej	1.629	8.132	127	8.259
» Starojelnieńskiej	684	4.492	23	4.515
» Stwołowickiej	960	5.495	88	5.583
» Myskiej	835	5.322	252	5.574
» Lachowickiej	1.208	6.342	445	6.787
» Darewskiej	798	4.397	78	4.475
» Iskołdzkiej	457	2.411	3	2.414
» Kruszyńskiej	558	2.884	40	2.924
» Mirskiej	3.328	15.783	1.323	17.106
» Mikołajewskiej	636	3.413	45	3.458
» Połoneckiej	615	3.284	73	3.357
» Świerzeńskiej	672	2.439	20	2.459
» Snowskiej	367	2.384	19	2.403
» Swojatyckiej	430	2.517	67	2.584
» Nieświskiej	2.389	12.466	640	13.106
» Zadwieyskiej	180	1.074	43	1.117
» Kopylskiej	2.707	13.630	500	14.130
» Hłaskiej	2.660	14.960	200	15.160
» Słuckiej	10.413	57.617	1.973	59.590
» Cienkowickiej	2.455	12.630	508	13.138
» Kleckiej	5.462	30.544	1.045	31.589
» Niedźwiedzickiej	440	2.547	56	2.603
» Krzywoszyńskiej	844	5.524	—	5.524
Komputów komput ogólny .	46.129	257.159 ¹⁾	+ 8.569 =	265.728

Stosunek żydów do ogółu ludności wypada zatem 3·2⁰/. W sumach żydów nie wszędzie znalazłem zgodność z danymi wsi i parafii.

Oprócz tego spisu z województwa Nowogrodzkiego znajdują się jeszcze w bibliotece luźne sprawozdania komisji porządkowych cywilno-wojskowych z województwa Podlaskiego z wykazami ruchu ludności różnych parafii ziemi Drohickej i Bielskiej bez sum ogólnych, pochodzące z r. 1791. Z powodu braku sum odpisu nie dokonałem.

W Wilnie jest drugi ważny zbiór dokumentów w archiwum dat dawnych, do którego obecnie ściągnięto akta z Lublina. Wydało archiwum

¹⁾ W rękopisie suma 246.558.

także katalog drukowany, ale ten nie podaje bliżej treści ksiąg, tylko oznacza ją ogólnikowo. Chcąc więc je zbadać, należałoby przeglądać po kolei wszystkie akta, gdzieby mogły znajdować się spisy. Biorąc na próbę kilka ksiąg z takich z wieku XVIII, które wzbudzały najwięcej nadziei, nie udało mi się trafić na materyał poszukiwany. Dyrektor archiwum p. Sprogis był jednak tak nadzwyczajnie uprzejmym, że zarządził dla mojej informacyi dochodzenie specjalne i na tej podstawie doniósł mi, że w archiwum wileńskim oddzielnych specjalnych spisów ludności z wieków XVII i XVIII pochodzących, mimo bardzo ścisłych poszukiwań nie odnaleziono, istnieją tylko rejestra bądź szlachty przy głosowaniach, bądź szlachty wykazującej ilość dymów z województw Mińskiego i Trockiego, oraz inne wykazy, któreby należało bliżej przejrzeć, czyby z nich nie dało się co wyszukać dla poznania ludności.

Cenna ta niezmiernie wiadomość, za której udzielenie pozwalam sobie wyrazić p. Dyrektorowi archiwum wileńskiego moje najgłębsze podziękowanie, uzupełnia moją powyższą krótką wzmiankę. Podając też niniejsze sprawozdanie, mam na względzie zwrócić uwagę na to, co przejrziałem, aby ułatwić następnym badaczom dalsze poszukiwania ¹⁾.

---

¹⁾ Wiadomość niniejsza o materyałach statystycznych, podana została na posiedzeniu Wydziału historyczno-filozoficznego Akademi Umiejętności w dniu 15 listopada 1897 r.

B257047